

Elif KARAGÜN*
Çiğdem ÇAĞLAYAN**

Sporcuların Şiddete Maruz Kalma Durumları ile Öfke Düzeylerinin Değerlendirilmesi¹

The Assessment of Exposure to Violence and Anger Levels of Athletes

Özet

Bu çalışmanın amacı, sporcuların şiddete maruz kalma durumları ve bunun öfke düzeyi ile ilişkisini değerlendirmektir. Tanımlayıcı tipte olan bu çalışmada herhangi bir spor kulübünde çalışan toplam 131 sporcuya şiddet görme ve sosyo-demografik özellikleri belirleyen bir bilgi formu ile Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmaya katılan yaş ortalaması 20.9 ± 2.9 olan sporcuların %53.4'ü(70) erkek, %46.6'sı (61) kadındır. Bu sporcuların %76.3'ü (100) şiddet gördüğünü; %23.7'i (31) herhangi bir şiddet görmediğini belirtmiştir. Şiddet görenlerin %87.1'i(88) spor ortamında; %12.9 (13)'u spor dışı ortamlarda şiddete maruz kaldığını bildirmiştir. En fazla görülen şiddet türü %71.7 (66) ile psikolojik şiddettir. Sporculara en fazla şiddet uygulayanların sporcu eğitiminde önemli role sahip antrenörler olduğu görülmüştür. Öfke düzeyleri incelendiğinde, toplam öfke puan ortalaması şiddet gören sporcularda 73.85 ± 8.9 ; şiddet görmeyenlerde ise 67.32 ± 7.56 olarak bulunmuştur ($p < 0.05$). Spor ortamlarında şiddetin yaygın ve şiddet gören sporcuların öfke puan ortalamalarının da yüksek olması, spor ortamlarında şiddetin ele alınması gereken önemli bir konu olduğunu göstermiştir. Özellikle sporda eğitim veren antrenörlerin şiddet konusu ile ilgili eğitilmesi önem kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet; sporcu; öfke; antrenör; seyirci,

JEL Kodları: I 100

Giriş

Şiddet toplumumuzda yer alan ve sık gündeme gelen bir olgu olması dolayısıyla dikkat çekmektedir. İnsanın doğasında bastırılmış bir davranış biçimi olan şiddet, kaba söz ve kuvvet kullanma şeklinde sert katı davranışları, kimi zaman eylemden kaçınmayı

* Kocaeli Üniversitesi BESYO Rekreasyon Bölümü, elif.karagun@gmail.com

** Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

¹ Bu araştırma International Counseling and Education Conference 3-5 Mayıs- 2012 İstanbul'da sözel bildiri olarak sunulmuştur.

veya eylemsizliği de içerdiği. Fiziksel her tür saldırının yanında fiziksel olmayan kimi tutum ya da davranışların da psikolojik şiddet tanımının içerisinde değerlendirildiği görülmüştür (Mutlu,1997: 41-75).

Şiddet, farklı bir tanımla; “düşmanlık ve öfke duygularının, kişilere ve nesnelere yönelik fiili, yıkıcı fiziksel zor yoluyla dile getirilmesi” olarak açıklanmış (Budak, 2000: 716). Şiddet davranışının ortaya çıkmasına zemin hazırlayan faktörlerden birisinin de öfke duygusu olduğu belirtilmiştir (Çivitçi, 2007: 99-109; Robins and Novaco, 1999: 325-337, Soykan, 2003: 19-27). Yine günlük yaşamda evrensel bir duygu olarak görülen öfkenin her kültürde farklı şekillerde yaşandığı belirtilmiştir (Baklaya ve Şahin, 2003: 193).

Literatürde sporun mücadeleci saldırgan bir oyun olduğu, doğası gereği şiddet unsurlarını içerisinde barındırdığı açıklanmış. Yine spor oyunları sırasında kurallı sert temasların şiddet unsuru olarak gösterilmemesi gerektiği de ifade edilmiştir (Scott, 1958: 120; Şahin, 2003: 49-68-72; Yetim, 2005:210-7). Literatüre bakıldığında; spor ortamlarında şiddet ile ilgili yayınların sınırlı sayıda ve özellikle seyirci şiddeti, fanatizm, sporcu öfke veya saldırganlık vb konularda olduğu görülmüştür (Kayaoğlu, 2004: 79-101; Şahin, 2003: 49-68-72; Tutkun vd., 2010; Var, 2008).

Bu çalışma da; sporcuların spor ortamlarında şiddete maruz kalma düzeyi, maruz kaldıkları şiddetin türü ve kim tarafından uygulandığının saptanması amacıyla yapılmıştır. Ayrıca şiddete maruz kalan sporcuların; şiddete maruziyet durumu ile öfke duygusu arasında bir ilişki olup olmadığının belirlenmesi de bu çalışmanın ikinci bir amacı olarak alınmıştır.

1.1.Şiddet

Şiddet, dünyada giderek artan ve önemli bir toplum sağlığı sorunu olarak değerlendirilmiş (Güler vd., 2005: 51-56). Dünya Sağlık Örgütü tarafından da; “kişinin kendisine, başkasına, belirli bir topluluk veya gruba yönelik yaralama, ölüm, fiziksel ve duygusal zarar, bazı gelişim bozuklukları veya yoksunluklar ile sonuçlanabilen, tehdit ya da fiziksel güç kullanma ile kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması veya açma olasılığı bulunması durumu” şeklinde tanımlanmıştır (Krug et al., 2002: 3-21).

Literatürde dört şiddet türü olduğu bildirilmesine rağmen; şiddet dendiğinde genellikle fiziksel şiddetin akla geldiği, nitekim kadınlarla yapılan bir çalışmada kadınların %59.7 şiddeti; fiziksel olarak tanımladığı görülmüştür (Güler vd., 2005: 51-56). Şiddet Çeşitlerine bakıldığında;

Fiziksel şiddetin; tokat atma, saç çekme, vurma gibi bilinen ve bedensel temasa yönelik eylemlerin yanında; sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur etme ve sağlık hizmetlerinden yararlanılmasına engel olma gibi eylemlerden oluştuğu. Psikolojik şiddetin de; bağırarak korkutmak, küfür, tehdit, hakaret etmek, sevdikleri, dostları ve ya komşularıyla görüştürmemek, eve kapatmak küçük düşürmek, kıskançlık bahanesiyle kontrol altında tutmak başkalarıyla kıyaslamak, giyimine karışmak, gelişimine engel olmak gibi durumları içerdiği.

Cinsel şiddetin de; bilindiği şekliyle ilişkiye zorlamak gibi, cinsellikle ilgili eylemleri kapsadığı. Ayrıca ekonomik şiddetin ise; para vermemek, aile tasarrufu konusunda bilgi vermemek, kadının gelirini almak, kadının çalışmasına izin vermemek,

çalışıyorsa işini zorlayacak kısıtlamalar getirmek. Kadının fikrini almadan ekonomik olaylarda tek başına karar vermek gibi durumların da ekonomik şiddet içerisinde değerlendirildiği görülmüştür (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, ty: 6-7).

İnsanların şiddet algısının kültürel değerlerle şekillendiği, bu kültürel değerler etkisiyle kadına yönelik olan şiddetin birçok toplumda kabul edilir bir davranış olarak algılandığı belirtilmiştir (Güler vd., 2005: 51-56). Kadına yönelik şiddette olduğu gibi spor ortamlarında da sporcuların otorite olarak değerlendirilen kulüp yöneticisi ve antrenörlerinden şiddet görmesi de spor ortamlarının bir parçası olarak kabul edilen bir durum olarak değerlendirildiği düşünülmüş. Özellikle bağırma ve hakaret etmenin spor ortamlarında sık gözlenen bir durum olduğu her kesin bildiği bir durumdur. Spor ortamlarında şiddet kavramı gerek farkındalık gerekse yasal çalışmaların daha çok seyirci şiddetinde yoğunlaştığı görülür (Kayaoğlu, 2004: 79-101; Şahin, 2003: 49-68-72; Tutkun vd., 2010; Var, 2008).

1.2. Öfke

Şiddetle bağlantılı duygulardan biri olarak değerlendirilen öfke ise genellikle; insanın kendisini kötü hissetmesi gibi öznel durum ile öfkeli insanlardan hoşlanılmaması gibi sosyal sonuçları olan olumsuz bir duygu olduğu açıklanmıştır (Kassinove and Sukhodolsky, 1995:1-26). Ayrıca öfkenin işlevsel bir yönü ve olumlu bir özelliği olarak bireylerin yaşamına yönelik bir tehdit veya tehlike karşısında kişinin kendini savunmasını kolaylaştırdığı için uyum sağlayıcı bir tepki olarak da değerlendirilmiştir (Olatunji et al., 2007: 119-142; Soykan, 2003: 19-27).

Öfkenin olumlu ya da olumsuz algılanmasının ise öfke nedenlerine ve uyum sağlayıcı sonuçlarına bağlı olduğu belirtilmiştir (Harmon-Jones and Harmon-Jones, 2007: 99-118). Öfke, kişilerin hayata ve diğer kişilere yönelik sahip olduğu bilişsel ve duygusal yüklemelerle de bağlantılı olduğu (Boman, 2003: 71-77; Soykan, 2003: 19-27). Öfkenin şiddet tetikleyicisi olabildiği gibi; şiddet mağduru olmanın da bir tür öfke tetikleyicisi olduğu literatür bilgilerinden görülmüştür. Yapılan çalışmalarda, öfke düzeyinin yüksek oluşunun sosyal çevreyi daralttığı. Az arkadaşına sahip olmanın da saldırganlığı arttırdığına ilişkin görüşler bildirilmiştir (Fryxell, 2000: 86-94). Öfkenin, en zarar verici duygu olarak suça ve şiddete yöneltebildiği, kişilerin kendilerine engel yaratanlara yönelik düşmanlık geliştirebildikleri de belirtilmiştir (Koçak, 2008; Loucks, 1980:142-147), Kişiler açısından; şiddete, zorbalığa maruz kalmanın şiddetin tetikleyicisi olduğu (Thomas and Smith, 2004: 135-148).

Yine bireylerin bir engellenme yaşadıklarında, haksızlığa uğradıklarında veya kendilerine yönelik tehdit algıladıklarında da öfke duygusu geliştirdikleri; öfke duygusu hissedildiğinde; sözlü veya davranışla dışa yansıtıldığında öfke dışa vurumu, kişinin öfkesini gizleyerek yada öfkeyi içinde tuttuğunda öfke içe vurumu, başkalarıyla ilişkilerinde öfkelendiğinde ne kadar sakinleştiği ve kontrol ettiği ise öfke kontrolü olarak isimlendirilen üç tip davranışla insanların tepki verdikleri açıklanmıştır (Bostancı vd., 2006: 9-18; Özmen, 2006: 175-185; Starner and Peters, 2004: 335-342; Tatlılıoğlu ve Karaca, 2013:1101-1123).

2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Toplumumuz açısından kadına yönelik şiddet nasıl yeni bir konu ise, spor ortamlarında şiddet çalışmaları da bu denli önemli ve yeni bir konu olarak görülmüştür. Müsabaka veya antrenmanlar sırasında çekilmiş antrenörlerin öfkeli, tehditkar, kızgın, bağırarak yüz ifadelerine ilişkin fotoğrafların basında sık görülmesi, spor ortamlarında da sporcuların uğradığı şiddetin özellikle psikolojik şiddet olgusunun sorgulanması gerektiğini düşündürmüştür ve spor ortamlarında sporcular açısından şiddete maruziyetin ne durumda olduğu sorusunu akla getirmiştir. Konu ile ilgili literatür tarandığında ise, spor ortamlarında sporcuların şiddete maruz kalma ile ilgili çalışmaların yapılmadığı, sadece bir çalışmanın olduğu (Bulut, 2012) görülmüştür. Bu açıdan çalışma konuya farklı bir bakış kazandırması ve spor eğitim ortamlarındaki şiddet konusunda literatüre veri sağlanması açısından önemli görülmüştür.

Sporun doğası gereği saldırgan bir oyun olduğu açıklamalarıyla bakıldığında; sporu meslek edinmiş bireylerin şiddet görüp görmedikleri merak edilmiştir. Bu nedenle spor kulübüne bağlı olarak çalışan sporcularda şiddet görme durumları nedir? Ana sorusuna yanıt aranmıştır. Bu ana problemten hareketle sporcuların şiddet mağduriyetleri ve öfke düzeylerini belirleyen envanterler uygulanmıştır.

Sporcuların şiddet görüp görmedikleri, şiddet gördü iseler, kimden ve ne tür bir şiddete maruz kaldıkları, ayrıca öfke düzeyleri ve öfkenin şiddete maruz kalma durumu, sosyo demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği alt problemlerine de yanıt aranmıştır. Böylece spor ortamlarında çalışılmayan şiddetin ne durumda olduğu ile ilgili bir tespit çalışmasının yanında; konuya dikkat çekerek daha sonraki süreçte planlanacak çalışmalar için bir ön araştırma olması ve yapılacak sonraki çalışmalara yol gösterici veriler sunması açısından önemlidir.

3.Yöntem

Bu araştırma betimsel bir çalışmadır. Araştırma için veri toplamak amacıyla branşlara bakılmaksızın 2012 yılında Kocaeli İlinde bulunan ve tesadüfi olarak seçilen spor kulüplerine devam eden sporculara araştırma hakkında bilgi verilmiş. Araştırmaya katılmayı kabul eden sporculara doldurulmak üzere veri formları dağıtılmış ve formlar doldurulduktan sonra toplanmıştır. Bu kapsamda, 170 kişi araştırmaya katılmış ancak cevaplandırılan ölçekler incelendiğinde bazı sorulara tam yanıt verilmediği için toplam geçerli olan 131 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Bu çalışmada; bir spor kulübüne bağlı çalışan sporcuların şiddete maruz kalma durumları, şiddet türü, şiddetin kim tarafından uygulandığı ve öfke düzeylerinin ne durumda olduğu ana problemi kapsamında aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

-Sporcuların şiddete maruz kalma durumuna göre öfke duygusu değişmekte midir?

-Sporcuların şiddet görme durumları cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi, çalıştığı kulübün profesyonel olup olmadığı ve çalıştığı kulübün bulunduğu ortam özellikleri gibi değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

3.1. Veri Toplama Araçları:

3.1.1. Kişisel Bilgi Formu: sporcuların; yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir, eğitim düzeyi, çalıştıkları kulübün bulunduğu yerin özelliği, amatör ve profesyonellik durumu, şiddet görüp görmedikleri, şiddet türü, şiddetin kimler tarafından uygulandığını belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan bir bilgi formu kullanılmıştır.

3.1.2. Sürekli Öfke ve Öfke ifade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ): Öfke duygusu ve ifadesini ölçen Sürekli Öfke ve öfke tarzı ölçeği Spilberger (1983) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe'ye uyarlaması Özer (1994) tarafından yapılmış olup cronbach alfa değerleri "öfke kontrolü" boyutu için .84; "öfke dışı vurumu" boyutu için .78 ve "öfke içe vurumu" boyutu için .62 olarak bulunan dörtlü Likert tipi bir derecelendirme ölçeğidir. Ölçek durumluk-sürekli öfke, öfke içe, öfke dışı ve öfke kontrolü olmak üzere dört alt ölçek ve 34 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin genel toplam puanı olmayıp dört alt ölçeğin toplam puanından oluşmaktadır. Sürekli öfke, kişinin genelde kendini nasıl hissettiğini, ne derece öfke yaşadığını ifade etmektedir. Sürekli öfke ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 40'tır. Alınan puanların yüksek olması öfke düzeyinin yüksek olduğunu; öfke içe vurumu, öfke dışı vurumu ve öfke kontrolü alt ölçeklerin her birinden alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan 32'dir. öfke kontrol puanlarının yüksek oluşu öfkenin kontrol edilebildiğini; öfke dışı alt ölçeğinden alınan puanların yüksek oluşu öfkenin kolay ifade edilebildiğini; öfke içe alt ölçek puanlarının yüksek oluşu ise öfkenin bastırıldığını gösterdiği belirtilmiştir (Özer, 1994: 26-35).

Ölçeğin bu çalışma için tekrarlanan güvenilirlik çalışması sonucunda ise; Cronbach Alpha katsayısı (n=131) ,771 bulunmuş; toplam öfke için ,609; içe yöneltilmiş öfke için ,727; öfke dışı için ,757; öfke kontrolü için ,827; sürekli öfke için ,749; durumluk öfke için ,653 olarak bulunmuştur. Bu durum geçerlik ve güvenilirliği yapılmış olan ölçeğin sporcuların öfke düzeyini belirlemede kullanılabilir olduğunu göstermektedir.

3.2. Verilerin Analizi

Veriler SPSS 20.0 programında değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerin hesaplanmasından sonra kategorik değişkenlerin analizlerinde ki-kare testi, öfke puanları ise student-t testi ile analiz edilmiştir. İstatistiksel anlamlılık sınırı $p < 0,05$ olarak alınmıştır.

4. Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan sporcuların sosyo-kültürel ve şiddet görme durumları Tablo 1'de; Şiddet gören ve görmeyen sporcuların sosyo-demografik özellikleri Tablo 2'de; sporcuların şiddet görme durumlarına göre öfke düzeylerindeki değişimler Tablo 3'de verilmiştir. Elde edilen sonuçlara ilişkin veriler tabloda sunulmuştur. Araştırmaya katılan 131 sporcunun %53,4'ü (70) erkek, %46,6'sı (61) kadın; yaş ortalaması ise $20,9 \pm 2,9$ dur.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Sporcuların Sosyo-Kültürel ve Şiddet Görme Durumları

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	61	46.6
	Erkek	70	53.4
Eğitim Durumu	İlköğretim		2.3
	Lise	44	33.6
	Üniversite	84	64.1
Şiddete maruziyet	Evet	100	76.3
	Hayır	31	23.7
Şiddet Görülen Ortam	Spor Ortamı	88	87.1
	Spor Dışı Ortam	13	12.9
Spor Ortamında Şiddeti Uygulayan	Antrenör	28	31.8
	Yönetici	2	2.3
	Seyirci	5	5.7
	Antrenör ve seyirci	20	22.7
	Antrenör ve yönetici	12	13.6
	Hepsi	21	23.9
Şiddet Türü	Fiziksel	6	6.5
	Psikolojik	66	71.7
	Fiziksel ve psikolojik	20	21.7

Tablo 1 incelendiğinde Sporcuların hayatı boyunca şiddet görüp görmedikleri sorusuna %76,3'ü (100) evet derken; % 23,7'i (31) hayır olarak yanıtlamıştır. Şiddet gördüğünü belirten 100 sporcunun %87,1'i (88) spor ortamında şiddet gördüğünü ifade ederken %12,9 (13) ise spor dışı ortamlarda şiddete maruz kaldığını bildirmiştir. Şiddet görenler içerisinde en fazla görülen şiddet türü %71,7 (66) ile psikolojik şiddettir. Sporculara en fazla şiddet uygulayanların sporcu eğitiminde önemli role sahip antrenörler olduğu görülmüştür.

Tablo 2: Şiddet Gören Ve Görmeyen Sporcuların Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişkenler		Şiddet gören		Şiddet Görmeyen		P değeri
		N	%	N	%	
Cinsiyet	Kadın	42	68.9	19	31.1	0.060
	Erkek	58	82.9	12	17.1	
Gelir Durumu	500-1000TL	31	83.8	6	16.2	0.029
	1001-1500TL	48	78.7	13	21.3	
	1501-2000TL	10	71.4	4	28.6	
	2001TL ve üstü	11	57.9	8	42.1	
Çalıştığı kulüp Yeri	İl	65	76.5	20	23.5	0.850
	İlçe	34	75.6	11	24.4	
	Köy	1	1	0	0	
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	3	3	0	0	0.478
	Lise	35	79.5	9	20.5	
	Lisans	62	73.8	22	26.2	
	Yüks Lisans	0	0	0	0	
Çalıştığı Kulüp Şekli	Amatör	61	79.2	16	20.8	0.354
	Profesyonel	39	72.2	15	27.8	

Tablo 2’de şiddete maruziyetin sosyo-demografik değişkenlere göre dağılımı gösterilmiştir. Tablo-2 incelendiğinde şiddet gören ve görmeyen sporcular karşılaştırıldığında; gelir düzeyi açısından gruplar arasında anlamlı bir fark görülürken ($p=0.029$); cinsiyet, çalıştığı kulübün bulunduğu yerin özelliği, eğitim düzeyine göre ise gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 3: Sporcuların Şiddet Görme Durumlarına Göre Öfke Düzeyleri

Değişkenler	Şiddet Gören	Şiddet Görmeyen	P Değeri
	Ort ± SS	Ort ± SS	
	21.16±4.97	17.77±4.95	0.001
Durumluk Öfke	53.19±6.3	49.54±6.081	0.005
İçe Yöneltilmiş Öfke	17.14±3.76	14.12±2.51	0.000
Dışa Yöneltilmiş Öfke	16.13±3.32	14.48±3.42	0.018
Öfke Kontrol	20.13±4.38	20.96±5.36	0.380
Toplam Öfke	73.8±8.90	67.32±7.56	0.000

Tablo-3'e bakıldığında, şiddet görenlerin öfke puanlarının görmeyenlere göre yüksek olduğu. Sporcuların şiddet görme durumlarına göre öfke puan ortalamaları arasında bulunan bu farklar analiz edildiğinde sadece öfke kontrol açısından anlamlı olmadığı ($p=0.380$); sürekli öfke ($p=0.001$), durumluk öfke ($P=0.005$), içe yöneltilmiş öfke ($p=0.000$) ve dışa yöneltilmiş öfke ($p=0.018$) puan farklarının ise anlamlı olduğu görülmüştür. şiddet görenlerin öfke puanlarının görmeyenlere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

5.Tartışma

Yaptığımız çalışmada sporcuların büyük oranda şiddet gördükleri belirlenmiştir. Bu bulgular şiddetin yüksek oranda yaşandığı ile ilgili diğer araştırmaları destekler niteliktedir. Nitekim 10-24 yaşları arasında olan her 100.000 gençten 18'inin öldürüldüğü (Mercy et al., 2002: 23-49) ve her iki aileden birinin çocuklarını dövdüğü beyan edilmiştir (Acet, 2001). Bu oranların spor ve şiddet konusunun popüler hale gelmesinde etkili olduğu bildirilmiştir. (Bernstein and Blain, 2002: 1-30).

Tablo 1'e baktığımızda; spor ortamlarında büyük oranda antrenörler tarafından şiddet uyguladığına dair sonuçlar literatür verileriyle paralellik (Bulut, 2012) göstermesine rağmen; spor ortamlarında karşılaşılan şiddet türü olarak en fazla psikolojik şiddete maruz kalındığına ilişkin bulgularımızın ise fiziksel şiddeti en fazla görüldüğünü bildiren diğer çalışma sonuçlarını desteklemediği görülmüştür (Bulut, 2012). Ayrıca bizim çalışma bulgularımıza baktığımızda antrenörlerden sonra sporcuya en fazla şiddet uygulayanların seyirciler olduğu görülmüş. Her ne kadar spor ortamı olmasa da eğitim ortamlarında yapılan diğer çalışmalarda ise şiddet uygulayanların en fazla öğretmenler, sonrasında yöneticilerin olduğu bildirilmiştir (Türkkan, 2011). Bu sonuçlar spor ortamlarında şiddet konusunun daha çok seyirci açısından ele alınmasının önemli olmasının yanında spor eğitim ortamlarında şiddet konusunun spor eğitimlerinde şiddetin daha detaylı çalışılmasının önemini göstermiştir.

Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde şiddetin basit bir aile içi sorunu olarak görülüp, yeterli duyarlılığın oluşmaması, çocukla uğraşanların şiddeti; istismar

kastı ve algısı olmayan bir disiplin ve eğitim aracı görmelerinden dolayı çoğunun gizli kalmasına neden olduğu belirtilmiştir (Tüzün vd.,1998:102-105; Kaya, 2010).

Bu açıklamalarla çalışma bulgularımızı yorumlayacak olursak antrenörlerin sporculara büyük oranda şiddet uygulaması ve bu şiddet konusunun da fazla bilinmemesinin nedeni olarak; şiddetin bir otorite ve disiplin aracı olarak görülmesi ve toplum tarafından normal değerlendirilmesinin etkisi olabileceği düşünülmüştür. Ayrıca psikolojik şiddetin antrenörlerde daha fazla görülmesi; eğitim ortamlarında şiddetin bir terbiye aracı görüldüğü ve duygusal şiddetin sosyal işlerde özellikle eğitimciler arasında görüldüğüne ilişkin bilgileri de destekler niteliktedir (Türkkan, 2011; Tutar, 2004: 29).

Sporcu yetiştiren öğretmen ve aynı zamanda bir yönetici olan antrenörün sözleşmesinin devamlılığı, her maçın mutlaka kazanılma beklentisi ve baskısı sonucu şiddet davranışlarının ortaya çıktığı belirtilmiş (From, 1999:24-6; Kuru, 2000: 23-82; Tutkun vd. 2010: 23-29). En sık görülen şiddet biçimi olan ve korkuya dayanan tepkisel şiddetin de yok etmek değil, korumak olduğu belirtmiştir (Fromm, 1999: 24-6, 45). Evde ve okulda bir terbiye hakkı ve disiplin aracı olarak kabul gören şiddet tanımı içerisinde yer alan davranışların, çoğu kişi tarafından şiddet olarak değerlendirilmemesinin etkisi olmuş olabileceği düşünülmüş. Yapılan çalışmalarda da özellikle toplumumuzda şiddet uygulamalarının disiplin aracı olarak kullanılıp toplumca normal değerlendirilmesinin çocuğa yönelik fiziksel istismar oranının da belirlenmesini zorlaştırdığı bildirilmiştir (Bulut, 2012; Tutkun vd., 2010: 23-29).

Seyircilerin kulüp yöneticilerinin yaptıkları açıklamalardan etkilendiği (Var, 2008) bilgisiyle değerlendirildiğinde; yöneticilerin şiddet uygulama davranışlarından seyirci ve antrenörlerin de etkilenmiş olabileceği düşünülmüştür. Yaptığımız çalışmada erkek sporcuların şiddet görme oranı kadın sporculara oranla fazla olması eğitimcilerin erkeklere daha fazla yüklenildiği açıklamalarını desteklemektedir (Türkkan, 2011:).

Bu bulgulara rağmen, şiddet görmenin kızlarda daha yüksek olduğunu bildiren çalışmalar da mevcuttur (Dağlı, 2009). Kadın ve erkek olma durumuna göre şiddete maruz kalma ile cinsiyet arasında farklılık olduğunu gösteren bu çalışmaların aksine; cinsiyet, spor yapma durumları ile şiddete maruz kalma arasında bir ilişki olmadığını belirten araştırmalar da mevcuttur (Acar, 2008). Sonuçlara bakıldığında şiddete uğrama ile gelir düzeyi arasında ters bir ilişki olduğu, yani gelir durumu düştükçe şiddete uğrama oranında artış olduğu görülmüştür. Literatürde yüksek gelirin bireylere güven duygusu sağladığı, duygusal açıdan daha cüretkar davranışlar içerisine itebildiği bildirilmiştir (Omay, 2008). Bu bilgilerle çalışma sonuçları yorumlandığında yüksek gelirin bireylere güven hissettirerek kendini koruma, sınır koyabilme davranışını desteklediği, dolayısıyla şiddet mağduriyetini azalttığı düşünülmüştür.

Yaptığımız çalışmada kulübün bulunduğu yerin özelliği ile şiddet görme arasında literatür verilerinde olduğu gibi bir fark olmadığı görülmüş (Acar, 2008). Yine eğitim düzeyi ile şiddet görme arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca spor ortamlarında şiddete uğrama ile eğitim düzeyini karşılaştıran çalışmalara da rastlanmamıştır.

Yaptığımız bu çalışmada şiddet gördüğünü ifade eden sporcuların büyük oranda amatörlerden oluştuğu görülmüştür. İlgili çalışmalar profesyonelleşme sürecindeki sporcuların daha fazla şiddete maruz kaldıklarını bildirirse de (Bulut, 2012). Bu

çalışmamızda hem amatör hem de profesyonel sporcuların spor ortamlarında hiç de azımsanmayacak düzeyde şiddete uğradıkları görülmüştür. Birey, başkalarının kendisine saygısız ve haksız davranıldığını düşündüğünde, onuru kırılmış hissettiğinde, otorite tarafından gelen kısıtlamalar, kişilik haklarına saldırı, benliğine yönelik bir tehdit algıladığında ve yeterince güvende hissetmediğinde öfke yaşacağı belirtilmiştir (Gianakos, 2002: 155-171; Beck, 2001: 62; Beck, 2008: 67).

Ebeveynler tarafından şiddete maruz kalmaya göre disiplin cezası alma olasılığının arttığı (Ayan, 2011: 137-142), dolayısıyla sporcuların şiddet görmesinin bazı psikolojik sorunların; özellikle yaşanan öfke sorunun ortaya çıkmasında etkili olabileceği düşünülmüştür. İş ortamında öfke ve öfkenin ifadesi kişinin mesleki statüsü ve iş hiyerarşisindeki konumu ile yakından ilişkilidir (Soysal, 2004:1-11). Statü açısından daha alt düzeyde çalışanların, özellikle eleştirildikleri ya da saldırılara maruz kaldıkları durumlarda daha çok öfke yaşadıkları ve geri çekilmeyi tercih ettikleri belirtilmiştir (Fitness, 2000: 147-162).

Yaptığımız çalışmada sporcuların öfke ölçeği sonuçlarına baktığımızda şiddet görme durumu ile öfke alt ölçekleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yine bireyin; yapılan davranışı kendisini incitmek amacıyla yapıldığı kanısına varması sonucunda da öfke tepkisi gösterdiği belirtilmiş (Özmen, 2006: 175-185). Bu bilgilerle araştırma sonuçları değerlendirildiğinde şiddet gören ve görmeyen sporcularda sürekli öfke ile durumluk öfke düzeyi açısından bulunan farkın anlamlı olması, şiddete maruziyet sonucu incitilmiş sporcuların öfke düzeylerinin artmış olabileceğini düşündürmüştür. Ayrıca kızgınlık duyulan kişinin, yitirmekten korkulan önemli biri olması nedeniyle duyguların bastırılma ve hiç tepki vermeme şeklinde davranış gösterme olabileceği (Geçtan, 1999: 25-57 ; Geçtan, 1998: 15-123). Bu ortamda kendisini başarıya götüreceği antrenörün yitirmek istenmeyebileceği için sporcuların gerek şiddete tepki vermeme şeklinde duygularını bastırma eğilimi göstermesi olabileceği düşünülmüştür. Daha detaylı değerlendirmeler içeren çalışmaların yapılması uygun görülmüştür. Yine sporda en üst seviyede başarı elde etmenin sporcular açısından amaç olduğu ve bu başarının yolu da antrenör ve uygulanacak disiplinle sağlanacağı açıklamalarıyla yorumlandığında, sporcularda öfke duygusu olsa bile antrenörün kaybedilmek istenmemesi nedeniyle öfkenin içe vurumu ve kontrol edilmesini sağlamada bir rol oynadığı düşünülmüştür.

Öfkenin yaşanma süresine göre; çok yoğun ve nispeten kısa süreli olanı durumluk; sürekli ya da kronik olan ve daha az ve süresi belirsiz olan ise sürekli öfke olarak tanımlanmıştır (Taylor et al., 2000: 67). Bu çalışmada gerek durumluk gerekse sürekli öfke puanları şiddet gören ve görmeyen sporcular açısından bakıldığında ileri derecede anlamlı olduğu görülmüştür.

Öfke dışa vurumun; öfkenin yol açtığı stresle başa çıkmada uyumsuz bir tepki, öfke içe vurumun, öfkeyi içinde tutarak ve gizleyerek öfke etkenlerine yönelik alternatif bir uyum mekanizması olduğu belirtilmiştir. Öfke kontrolü ise; kişinin öfkesini ne ölçüde kontrol ettiği veya ne ölçüde sakinleşme eğiliminde olduğunu belirten kontrol deneyimleri olduğu bildirilmiştir (Starnier and Peters 2004: 335-342). Yine sporcuların, öfkelerini içe yöneltip, bastırmaya çalıştıkları, zihinsel başlayan öfkenin, duygusal ve fizyolojik değişikliklere neden olup sonunda da davranış olarak dışa yöneltildiği belirtilmektedir (Yıldız, 2008). Ergenlerle yapılan bir çalışmada, sürekli öfke düzeyi

arttıkça, öğrencilerin öfke içe vurumu ve öfke dışa vurumun arttığı; öfke kontrolünün ise azaldığı. Öfke dışa vurum düzeyi arttıkça öğrencilerin öfke kontrolünün azaldığı bildirilmiştir (Albayrak ve Kutlu, 2009: 57-69). Bu çalışmamızda ise; sürekli öfke düzeyi ile içe ve dışa yönelik öfkenin artışıyla birlikte öfke kontrolünün de arttığı görülmüştür. Bu durumda çalışma grubunun sporcu olması ve sporun bu duruma etkisi olabileceği düşünülmüştür.

Sonuç

Spor ortamlarında sporcuların şiddet görme durumlarını değerlendiren tek bir araştırmaya rastlanmıştır (Bulut, 2012) olsa da, özellikle antrenörleri tarafından şiddete uğrayan sporcuların bir hayli fazla olduğu görülmüştür. Bu sonuç spor ortamlarında konu ile ilgili daha detaylı çalışmaların yapılmasının gerekli olduğunu düşündürmüştür. Bir tür eğitim ortamı olan spor ortamının; eğitimle ilgili araştırmalarda şiddetin terbiye amaçlı kullanılması düşüncesinden kaynaklı olabileceği ve sporda şiddetin her yönüyle ele alınması gerektiğini göstermiştir.

Kaynakça

- Acar, Hakan (2008). Samsun İli Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (Yıbo) Öğrencilerinin Spor Yapma Alışkanlıkları ve Şiddete Uğrama Durumlarının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Samsun.
- Acet, Mehmet (2001). Futbol Seyircisini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yönelten Sosyal Faktörler. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.
- Albayrak, Banu ve Yasemin Kutlu (2009). "Ergenlerde öfke ifade tarzı ve ilişkili faktörler". Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 3: 57-69.
- Ayan, Sezer (2011). "Okulda disiplin cezası alma, ailede şiddete uğrama". Anadolu Psikiyatri Dergisi, 12(2):137-142.
- Balkaya, Feza ve Nesrin Hisli Şahin (2003). "Çok boyutlu öfke ölçeği" Türk Psikiyatri Dergisi, 14(3):192-202.
- Başbakanlık Kadının statüsü genel müdürlüğü, (ty). Aile içi şiddetle mücadele el kitabı. http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/kadininstatusu.gov.tr/mce/eski_site/Pdf/siddet_handbook.pdf /1.10.2014.

- Beck, Aaron Temkin (2008). Bilişsel terapi ve duygusal bozukluklar (Çev. V. Öztürk ve A. Türkcan). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Beck, Judith S.(2001). Bilişsel terapi: temel ilkeler ve ötesi, (Çev. N. Hisli Şahin). Ed. Feza Balkaya, A. İlden Koçkar. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Bernstein, Alina and Neil Blain (2002). "Sport and the media: the emergence of a major research field, in sport, media, culture: global and local dimensions". Culture, Sport, Society, 5 Autumn (special issue) 3 (5): 1-30.
- Boman, Peter. (2003). "Gender differences in school anger". International Education Journal, 4 (2): 71-77.
- Bostancı, Nihal, Çoban Ş., Tekin Z., Özen A. (2006). "Üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre öfke ifade etme biçimleri". Kriz Dergisi, 14 (3): 9-18. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/21/955/11824.pdf>
- Budak, Selçuk (2000). Psikoloji sözlüğü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bulut, Birsen (2012). Takım ve Bireysel Sporlarda 14-18 Yaş Sporculara Uygulanan Şiddetin Boyutlarının Araştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Bursa.
- Çivitçi, Nazmiye (2007). " Çok boyutlu okul öfke ölçeği'nin Türkçe' ye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları". Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(1):99-109.
- Dağlı, Sinemis Çetin (2009). Düzce Üniversitesi Düzce Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinde Şiddet Sıklığının ve Kısa Semptom Envanteri'nin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Düzce Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Düzce. 2009.
- Fitness, Julie (2000). "Anger in the workplace: an emotion script approach to anger episodes between workers and their superiors, co-workes and subordinates". Journal of Organizational Behavior, 21(2):147-162.
- Fromm, Eric (1999). Sevgi ve şiddetin kaynağı. (Çev. S. Budak). Ankara: Öteki Yayınları.
- Fryxell, Dale (2000). "Personal, social and family characteristics of angry students". Professional School Counseling, 4 (2), 86-94.
- Geçtan, Engin (1999). İnsan olmak, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Geçtan, Engin (1998). Psikanaliz ve sonrası, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güler, Nuran, Hatice Tel, Fatma Özkan Tuncay (2005). "Kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı". C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 27 (2): 51-56.
- Gianakos, Irene (2002). "Issues of anger in the workplace: do gender and gender role matter?". The Career Development Quarterly, 51(2): 155- 171.
- Harmon-Jones, Edie. A. and Harmon-Jones (2007). "Anger: causes and components". In This book: Ed. Timothy A. Cavell, Kenya T. Malcolm. Anger, aggression, and

- interventions for interpersonal violence. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, pp. 99-118.
- Kassinove, Howard and Sukhodolsky Denis. G. (1995). Anger disorders: basic science and practice issues. In this book: Ed. Howard Kassinove. Anger disorders: definition, diagnosis and treatment. Washington, Taylor & Francis, p:1-26.
- Kaya, Ahsen (2010). Çocuğa Yönelik Şiddette; Çocuk, Ebeveyn ve Eğiticilerin Algı Farklılıklarının Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp Anabilim Dalı, İzmir.
- Kayaoğlu, Aysel Gürel (2004). "futbolda seyirci şiddeti: sosyal psikolojinin katkıları ve sınırlılıkları". Türk Psikoloji Yazıları, 7 (13):79-101.
- Koçak, Erhan (2008). Ergenlerde Yalnızlığın Yordanmasında Benlik Saygısı, Sürekli Öfke Ve Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Krug Etienne G., Dahlberg Linda L., Mercy James A., Zwi Anthony, B., Lozano Rafael Lozano (2002). World report on violence and health, Geneva: World Health Organization. Pp: 3-21. <http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/9241545615.pdf/> 3.08.2014.
- Kuru, Emin (2000). Sporda psikoloji, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Basımevi.
- Loucks, Sandra (1980). Loneliness, affect and self-concept: construct validity of the Bradley loneliness scale. *Journal of Personality Assessment*, 44(2), 142-147.
- Mercy James, A., Butchart Alan, Farrington David., Magdalena Cerda (2002). Youth violence: World Report on Violence and Health, Ed. Krug Etienne G., Dahlberg Linda L., Mercy James A., Zwi Anthony, B., Lozano Rafael Lozano. World report on violence and health, chapter 2., Geneva: World Health Organization, p: 23-49.
- Mutlu, Erol (1997). "Televizyon, çocuklar ve şiddet". İletişim Fakültesi Dergisi, 4: 41-75.
- Olatunji, Bunm O., Lohr, Jeffrey M. and Bushman, Brad. J. (2007). The pseudo-psychology of venting in interventions for anger and related conditions: implications for mental health practice. In this book: Ed. Timothy A. Cavell, Kenya T. Malcolm. Anger, aggression, and interventions for interpersonal violence. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. pp. 119-142.
- Omay, Havva (2008). İlköğretim Okulları Öğrencilerinin Okul İklimi Algıları İle Saldırganlık Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, A. Kadir (1994). "Sürekli öfke (SL-ÖFKE) ve öfke ifade tarzı (ÖFKE-TARZ) ölçekleri ön çalışması". Türk Psikoloji Dergisi, 31: 26-35.
- Özmen, Ahmet (2006). "Öfkeyle başa çıkma eğitiminin ve etkileşim grubu uygulamasının içe yönelik öfke üzerindeki etkisi". C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 30 (2): 175-185.
- Robins, Shani and Novaco, Raymond, W. (1999). "Systems Conceptualization and Treatment of Anger". *Journal of Clinical Psychology*, 55 (3): 325-337.

- Scott, John Paul (1958). *Aggression*. Chicago: University of Chicago Pres. p.120.
- Soykan, Çiğdem (2003) "Öfke ve öfke yönetimi". *Kriz Dergisi* 11(2): 19-27.
- Soyсал Abdullah (2009). "İş yaşamında stres". *Çimento İşveren Dergisi*, 1: 17-37.
- Starnier Tamie M., Peters Rosalind M. (2004). "Anger expression and blood pressure in adolescents". *The Journal of School Nursing*, 20 (6): 335-342.
- Şahin, H. Murat (2003). *Sporda şiddet ve saldırganlık*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tatlılıoğlu, Kasım, Mehmet Karaca (2013). "Öfke olgusu hakkında sosyal psikolojik bir değerlendirme". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (6): 1101-1123.
- Taylor, Shelley E., Peplau Letita, A. and Sears O. David (2000). *Social psychology*, 10th Edition, New Jersey: Prentice Hall, Upper Saddle River.
- Thomas, Sandra, P. and Smith, Helen (2004). "School connectedness, anger behaviors, and relationships of violent and nonviolent American youth". *Perspectives in Psychiatric*, 40 (4), 135-148.
- Tutar, Hasan (2004). *İş yerinde psikolojik şiddet*. 3. Basım, İstanbul: Platin Yayınları.
- Tutkun, Erkut, Buket Çobanođlu Güner, Seydi Ahmet Ađaođlu, Recep Soslu (2010). "Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi". *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 23-29.
- Türkkan, Tolga Murat (2011). *Öğretmenlerin Saldırgan Davranışlara Başvurma Düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Tüzün, Birgöl, Neziğ, Anolay, Sözen Şevki, İmdat, Elmas, Erdem Akkay E. (1998). "Ölümlle sonuçlanan hırpalanmış çocuk sendromu olgusu". *Adli Tıp Bülteni*, 3(3):102-105.
- Var, Levent (2008). *Futbolda Seyircilerin Spor Alanlarındaki Saldırganlık Davranışları Hakkında Betimsel Bir Çalışma (Kırşehir İli Örneđi)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yetim, Azmi (2005). *Sosyoloji ve Spor*. 3. Baskı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yıldız, Mustafa (2008). *Farklı Liglerde Yer Alan Futbolcuların Kişilik Tipleri ile Sürekli Öfke- Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

THE ASSESSMENT OF EXPOSURE TO VIOLENCE AND ANGER LEVELS OF ATHLETES

Elif KARAGÜN*
Çiğdem ÇAĞLAYAN**

Özet

The purpose of this study, to explore exposure to violence and to evaluate its relationship with level of anger of athletes. This descriptive study of 131 athletes in any sport club and socio-demographic characteristics of violence in the form of information that determines the State-Trait Anger Scale was applied. 53.4% of athletes surveyed were male, 46.6% women, mean age 20.9±2.9; 77.1% of athletes (101) exposed to violence, of which 87.1% sports media, while 12.9% reported non-sports environments. psychological violence is the most common type of violence(50.4%). Have an important role in the education of athletes coaches, most athletes coaches were practicing violence. Anger levels were analyzed, the total average score of anger, in exposed to violence athletes 73.5±8.9, and non exposed athletes 67.9±7.3 is found and this difference was also found to be statistically significant. Violence is widespread violence in sports environments, in which anger scores of athletes who are high. For this reason, informed about the issue of violence in sport coaches education is important.

Key words: Violence; athletes; anger; trainer; bystander.

JEL Codes: I 100

---

* Kocaeli University, Physical Education and Sports, Department of Recreation, elif.karagun@gmail.com

** Kocaeli University, Faculty of Medicine, Department of Public Health